İnalcık, eleştirilere cevap veriyor

Osmanlı tarihinin dünyadaki otorite isimlerinden Prof. Dr. Halil İnalcık'ın, son kitabı "Şair ve Patron"da Divan edebiyatı şairlerinin, şiirlerini para karşılığı yazdıkları yönündeki iddiası, bu sahanın yetkin isimlerinin tepkisine yol açmıştı. Başta Prof. Dr. İskender Pala olmak üzere Prof. Dr. Muhammet Nur Doğan, Prof. Dr. Atilla Şentürk ve Prof. Dr. şılığı şiir dece 'kas mişti. Ha nemli isi üzerine " raz daha

'Şair ve Patron' Hal

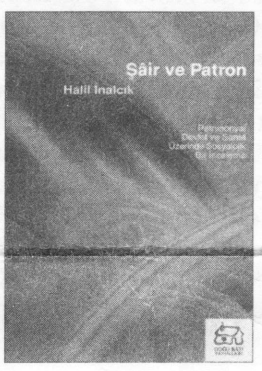
Halil İnalcık

Sanat sosyal bir olgudur. Bugün tarihci, bir sanat üslûbunu açıklamak için, sanatkârın bireysel psikolojisi ve deneyimleri kadar yaşadığı toplumdaki genel koşulları, hitab ettiği kitleyi anlamaya çalışmaktadır. Kitapçığım "Şair ve Patron", Osmanlı patrimonial toplumunda, divan şairlerinin sanatlarını değerlendirmek ve bir maîşet sağlamak için daima bir "hâmî" (patron) aramak zorunda kaldıklarını belirtmeye çalışıyor, kendi dillerinden kanıtlar veriyor.

Klasik şâirler arasında daima bir "hâmî" arayan, fakat sonunda ümidini kesen Fuzulî misâli, patronajın sanatkâr için nasıl vazgeçilmez bir yaşam koşulu olduğunu ortaya koymaktadır. "Dokuz eflâke" tekme vuran o müstağni gururlu şâir bile "dokuz akça" bir maaşı alamayınca nasıl kederlenmiş ve Nişancı Celâl-zâde'ye o eşsiz "Şikâyetnamesi"ni yazmıştır. Bağdad'da, "Burc-i evliyâ"da dört ay kalan Muhteşem Süleyman'a şöyle hitâb eder:

Var ümmidim ki hemîşe irtifa'—i kadrile
Ola ihsânın neşât—engiz—i her kalb—i hazîng

Sanatkârlarımız tabii önce, sanatlarının takdir edilmesine önem verirlerdi; ama bir yandan da rahat bir yaşam sağlamak bir zaruretti, başka imkân yoktu.

Hâmileri tarafından "fakr u fâka" atılmış şairlerimiz arasında "şiirlerini satanlar" vardı; geçim için Zatî yüzlerce kâside yazıp satıyordu. Şâir, "câize" için hâmî'nin duygularına ortak olmaya çalışırdı. Başsağlığı makamında mersiye karşılığı hil'at alanların listesini öğrenmek için kitapçığın sonuna koyduğumuz listeye bir atf-ı nazar buyurula. Bugün Batı'da

Her şeyden önce, her biri profesör ve doktor değerli edebiyat tarihçilerimize teşekkür borçluyum; ilgi gösterip kitapcığımı okumak lütfunda bulunmuşlar. Eleştirdikleri temel nokta, yani Fuzûlî'nin olgunluk çağında "şeydâlık" eseri diye pek benimsemediği gazeller, çoğu kez şâirin kendisi için yazdığı yürekten kopan coşkulu şiirlerdir; bir "hâmî"ye yaranmak, hele hele para "çekmek" için yazılmış değildir, yerden göğe hakları var. Ama şu da unutulmasın ki, büyüklerin işret meclislerinde "muşâ'ara" da hâmî'nin beğenisini çekmek ve bir kîse "caîze" almak için, her çeşit şiir karşılıklı okunurdu. Şâirler büyüklere gazellerini de gönderirlerdi. "Hâmî"ye sanat gücünü göstermek için şâir her çeşit eserini, kaside, gazel, muammâ vb. takdim ederdi. Tarihçilerimizde, geçmişi temize çıkarmak, büyük tanıdığımız tarihî kişilere toz kondurmamak duyarlılığı var.

Özetle, sanatta patronaj, belli toplum koşulları altında kaçınılmaz bir zaruretti. O zamanlar şâir için kitap bastırıp geçimini sağlama imkânı yoktu (Gerçi bu durum bizde bugün için de değişmemiştir). Aslında patronaj, iki doğrultuda işleyen bir yoldu. Patron, nasıl sarayının ihtişamı "hadem ve haşemiyle" ve de devrin büyük sanatkârlarının "hâmisi" olmakla öğünürse, sanatkâr da haşmetli bir hâmînin iltifatıyla akrânı arasında sivrilmenin, sultanu'ş-şu'arâ olmanın peşinde idi. Fuzulî ümitsizce daima bir "hâmî" aramıştır. Muhteşem Süleyman'a hitab ettiği gibi:

Söz gevherine nazar kılanlar
Gencîne verüb güher alanlar
.....
Tutsan elimi ben fakîrin
Hak ola hemîşe destgîrin

Bizi eleştirenler patronaj hakkında söylediklerimizi "şiirden para kazanmak" şeklinde yorumlamışlar. Söylediğimi başka şekle sokup sonra onu

İnalcık, eleştirilere cevap veriyor

Osmanlı tarihinin dünyadaki otorite isimlerinden Prof. Dr. Halil İnalcık'ın, son kitabı "Şair ve Patron"da Divan edebiyatı şairlerinin, şiirlerini para karşılığı yazdıkları yönündeki iddiası, bu sahanın yetkin isimlerinin tepkisine yol açmıştı. Başta Prof. Dr. İskender Pala olmak üzere Prof. Dr. Muhammet Nur Doğan, Prof. Dr. Atilla Şentürk ve Prof. Dr. Orhan Bilgin, Divan şairlerinin para karşılığı şiir yazmadığını belirterek, bu şairlerin sadece 'kasideleri için (caize) para aldığını' söylemişti. Halil İnalcık, Divan edebiyatı sahasının önemli isimlerinin Zaman'da yer alan bu iddiaları üzerine "Şair ve Patron" kitabındaki tezlerini, biraz daha açarak yineleyen bir makale kaleme aldı.

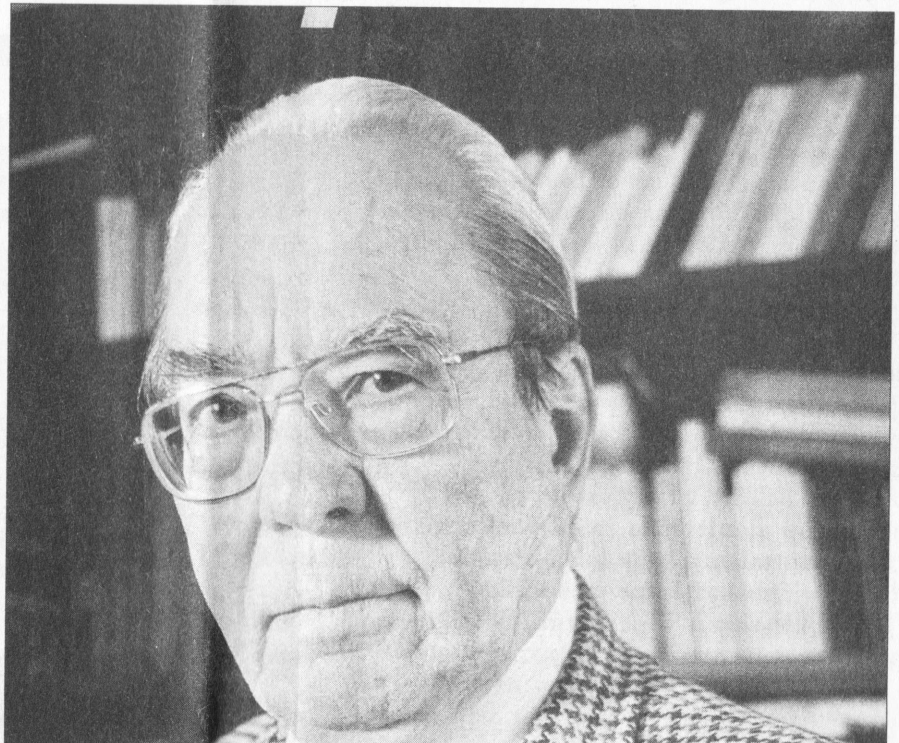
'Şair ve Patron' Hakkında

Halil İnalcık

Sanat sosyal bir olgudur. Bugün tarihci, bir sanat üslûbunu açıklamak için, sanatkârın bireysel psikolojisi ve deneyimleri kadar yaşadığı toplumdaki genel koşulları, hitab ettiği kitleyi anlamaya çalışmaktadır. Kitapçığım "Şair ve Patron", Osmanlı patrimonial toplumunda, divan şairlerinin sanatlarını değerlendirmek ve bir maîşet sağlamak için daima bir "hâmî" (patron) aramak zorunda kaldıklarını belirtmeye çalışıyor, kendi dillerinden kanıtlar veriyor.

Klasik şâirler arasında daima bir "hâmî" arayan, fakat sonunda ümidini kesen Fuzulî misâli, patronajın sanatkâr için nasıl vazgeçilmez bir yaşam koşulu olduğunu ortaya koymaktadır. "Dokuz eflâke" tekme vuran o müstağni gururlu şâir bile "dokuz akça" bir maaşı alamayınca nasıl kederlenmiş ve Nişancı Celâl–zâde'ye o eşsiz "Şikâyetnamesi"ni yazmıştır. Bağ-

Her şeyden önce, her biri profesör ve doktor değerli edebiyat tarihçilerimize teşekkür borçluyum; ilgi gösterip kitapcığımı okumak lütfunda bulunmuşlar. Eleştirdikleri temel nokta, yani Fuzûlî'nin olgunluk çağında "şeydâlık" eseri diye pek benimsemediği gazeller, çoğu kez şâirin kendisi için yazdığı yürekten kopan coşkulu şiirlerdir; bir "hâmî"ye yaranmak, hele hele para "çekmek" için yazılmış değildir, yerden göğe hakları var. Ama şu da unutulmasın ki, büyüklerin işret meclislerinde "muşâ'ara" da hâmî'nin beğenisini çekmek ve bir kîse "caîze" almak için, her çeşit şiir karşılıklı okunurdu. Şâirler büyüklere gazellerini de gönderirlerdi. "Hâmî"ye sanat gücünü göstermek için şâir her çeşit eserini, kaside, gazel, muammâ vb. takdim ederdi. Tarihçilerimizde, geçmişi temize çıkarmak, büyük tanıdığımız tarihî kişilere toz kondurmamak duyarlılığı var.

tarihçi, bir sanat üslûbunu açıklamak için, sanatkârın bireysel psikolojisi ve deneyimleri kadar yaşadığı toplumdaki genel koşulları, hitab ettiği kitleyi anlamaya çalışmaktadır. Kitapçığım "Şair ve Patron", Osmanlı patrimonial toplumunda, divan şairlerinin sanatlarını değerlendirmek ve bir maîşet sağlamak için daima bir "hâmî" (patron) aramak zorunda kaldıklarını belirtmeye çalışıyor, kendi dillerinden kanıtlar veriyor.

Klasik şâirler arasında daima bir "hâmî" arayan, fakat sonunda ümidini kesen Fuzulî misâli, patronajın sanatkâr için nasıl vazgeçilmez bir yaşam koşulu olduğunu ortaya koymaktadır. "Dokuz eflâke" tekme vuran o müstağni gururlu şâir bile "dokuz akça" bir maaşı alamayınca nasıl kederlenmiş ve Nişancı Celâl–zâde'ye o eşsiz "Şikâyetnamesi"ni yazmıştır. Bağdad'da, "Burc–i evliyâ"da dört ay kalan Muhteşem Süleyman'a şöyle hitâb eder:

Var ümmidim ki hemîşe irtifa'—i kadrile
Ola ihsânın neşât—engiz—i her kalb—i hazîng

Sanatkârlarımız tabii önce, sanatlarının takdir edilmesine önem verirlerdi; ama bir yandan da rahat bir yaşam sağlamak bir zaruretti, başka imkân yoktu.

Hâmileri tarafından "fakr u fâka" atılmış şairlerimiz arasında "şiirlerini satanlar" vardı; geçim için Zatî yüzlerce kâside yazıp satıyordu. Şâir, "câize" için hâmî'nin duygularına ortak olmaya çalışırdı. Başsağlığı makamında mersiye karşılığı hil'at alanların listesini öğrenmek için kitapçığın sonuna koyduğumuz listeye bir atf–ı nazar buyrula. Bugün Batı'da sanat tarihi araştırmalarında, patronaj incelemeleri, açıklamanın en önemli yönü olarak ele alınır. Genç edebiyat tarihcilerimiz bunu elbette bir "iktisat tarihcisi"nden öğrenmezler.

Şair ve Patron
Halil İnalcık
Doğu Batı Yayınları

tirdikleri temel nokta, yani Fuzûlî'nin olgunluk çağında "şeydâlık" eseri diye pek benimsemediği gazeller, çoğu kez şâirin kendisi için yazdığı yürekten kopan coşkulu şiirlerdir; bir "hâmî"ye yaranmak, hele hele para "çekmek" için yazılmış değildir, yerden göğe hakları var. Ama şu da unutulmasın ki, büyüklerin işret meclislerinde "muşâ'ara" da hâmî'nin beğenisini çekmek ve bir kîse "caîze" almak için, her çeşit şiir karşılıklı okunurdu. Şâirler büyüklere gazellerini de gönderirlerdi. "Hâmî"ye sanat gücünü göstermek için şâir her çeşit eserini, kaside, gazel, muammâ vb. takdim ederdi. Tarihçilerimizde, geçmişi temize çıkarmak, büyük tanıdığımız tarihî kişilere toz kondurmamak duyarlılığı var.

Özetle, sanatta patronaj, belli toplum koşulları altında kaçınılmaz bir zaruretti. O zamanlar şâir için kitap bastırıp geçimini sağlama imkânı yoktu (Gerçi bu durum bizde bugün için de değişmemiştir). Aslında patronaj, iki doğrultuda işleyen bir yoldu. Patron, nasıl sarayının ihtişamı "hadem ve haşemiyle" ve de devrin büyük sanatkârlarının "hâmisi" olmakla öğünürse, sanatkâr da haşmetli bir hâmînin iltifatıyla akrânı arasında sivrilmenin, sultanu'ş–şu'arâ olmanın peşinde idi. Fuzulî ümitsizce daima bir "hâmî" aramıştır. Muhteşem Süleyman'a hitab ettiği gibi:

Söz gevherine nazar kılanlar
Gencîne verüb güher alanlar
.....
Tutsan elimi ben fakîrin
Hak ola hemîşe destgîrin

Bizi eleştirenler patronaj hakkında söylediklerimizi "şiirden para kazanmak" şeklinde yorumlamışlar. Söylediğimi başka şekle sokup sonra onu eleştirmek talihsizliği daha önce de başıma gelmiştir; yeni değil.

Biz bekler iken bir nice takrîz üdebâdan
Gelmiş bize bir darbe—i ta'rîz palalardan

Fazla ne demek gerek? Lütfen bir kez daha okusunlar orada yazdıklarımı.

